

5. Національна стратегія розвитку освіти України на 2012-2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://quonkh.gov.ua/content/documents/16/1517/Attaches/4455.pdf>

6. Ничкало Н.Г. Перспективи розвитку професійної освіти і проблеми підготовки педагогів нової генерації // Педагог професійної школи: [зб. наук. пр. / редкол.: Н. Г. Ничкало (голова) та ін. / упорядники: Н. Г. Ничкало, О. І. Щербак] / Нелля Григорівна Ничкало. – К., 2003. – С. 4–12. – (Вип. V.)

7. Рапацевич Є.С. Педагогіка: Велика сучасна енциклопедія / Є. С. Рапацевич. – М. : Современное слово, 2005. – 720с.

8. Сучасний тлумачний словник української мови : 100000 слів / за заг. ред. д-ра філологічних наук, проф. В. В. Дубічинського. – Х. : ВД “ШКОЛА”, 2009. – 1008 с.

9. Тархан Л.З. Теоретические и методические основы формирования дидактической компетентности будущих инженеров-педагогов : дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Тархан Лена Запаевна. – К., 2008. – 512 с.

10. Щербак О. І. Концептуальні засади професійно-педагогічної освіти // Педагог професійної школи : [зб. наук. пр. / редкол.: Н. Г. Ничкало (голова) та ін. / упорядники: Н. Г. Ничкало, О. І. Щербак] / О. І. Щербак. – К. : Наук. світ, 2002. – С. 3–10. – (Вип. VI)

УДК 811.161.2:81'243

У. В. Соловій,

кандидат філологічних наук, доцент
(Івано-Франківський національний
медичний університет)

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТА-ІНОЗЕМЦЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Шкала міжнародних загальноєвропейських стандартів передбачає наявність трьох рівнів володіння будь-якою мовою як іноземною (українською зокрема):

- базового – А1, А2;
- проміжного (середнього) – В1, В2;
- просунутого – С1, С2.

Окрім основних етапів, доцільно виділяти проміжні рівні як відносно самостійні цикли, в межах яких вирішуються конкретні навчальні цілі. На кожному етапі навчання здійснюються комплексно, послідовно, за принципом конкретизму, багаторазового узагальнення та синтезу дидактичного матеріалу. Будь-який рівень навчального процесу повинен базуватися на тісній взаємодії мовного, мовленнєвого, комунікативного, культурологічного та виховного елементів. Саме це дасть змогу максимально ефективно використати дидактичний матеріал та інтенсифікувати мотиваційний потенціал студентів-іноземців.

Зміст навчального процесу підпорядкований досягненню основної мети: шляхом розширення індивідуального лексикону та умінь

використовувати його в повсякденній мовленнєвій діяльності, адаптувати студентів-іноземців до україномовного культурного середовища. Оскільки лексиконом вважається "...словниковий склад мови, що мовними засобами опосередковано виражає систему об'єктивної дійсності, поза сумнівом, передає і соціально перероблений суб'єктивний досвід кожної людини" [1, с. 122], то його наповнення у сфері вивчення дисципліни "Українська мова як іноземна" передбачає не стільки мовний аспект, скільки мовленнєвий, комунікативний, культурологічний компоненти мовної діяльності.

Перебуваючи в безпосередньо україномовному оточенні, студенти-іноземці практикують активне спілкування та використання теоретично набутих знань, навичок та умінь. Реалізуючи себе в особистій сфері діяльності, будучи членами певної спільноти, здобуваючи відповідну професію, вони постійно перебувають під впливом мовленнєвої культури оточення. Ураховуючи це, основним завданням навчальної дисципліни "Українська мова як іноземна" є, нагромаджуючи та систематизуючи запропоновані знання, коригувати мовленнєвий досвід іноземного реципієнта відповідно до мовних норм як "сукупності найбільш стійких традиційних реалізацій мовної системи, відібраних і закріплених у процесі суспільної комунікації" [1, с. 141].

Проміжний рівень володіння мовою як іноземною, вивчення якого пропонується студентам-іноземцям на перших курсах вищих навчальних закладів, передбачає наявність у них знань, умінь і навичок, що відповідають елементарному та початковому рівням. Успішно засвоївши пропедевтичний курс на підготовчому відділенні, вони повинні орієнтуватися на середній (проміжний) етап вивчення мови оточення, у якому перебувають. Тому основним завданням процесу викладання навчальної дисципліни "Українська мова як іноземна" вважаємо максимальне наближення комунікативної компетенції студентів-іноземців до рівня комунікативної компетенції носіїв мови.

Комунікативна компетенція як "здатність мобілізувати різноманітні знання мови (мовну компетенцію), паравербальних засобів, ситуації, правил і норм спілкування, соціуму, культури для ефективного виконання певних комунікативних завдань у відповідних контекстах чи ситуаціях" [4, с. 155] прогнозує оперування будь-якою мовою на рівні її носія – "представника певної соціокультурної та мовної спільноти, який володіє нормами мови, активно використовує певну ідіоетнічну мову (як правило, рідну) в побутових, соціокультурних, професійних тощо сферах спілкування" [1, с. 141]. Оскільки вона "передбачає володіння не лише знаннями, а й уміннями й навичками побудови інтенційно-стратегічної програми комунікації, дотримання її і контролю за нею у процесі спілкування; орієнтації на співрозмовника, передбачення його реакції; вибору мовних і паравербальних засобів комунікації і їхнього декодування; подолання комунікативних перешкод..." [4, с. 155–156], то навчання української мови (а отже, й "української комунікативної компетенції") студентів-іноземців має забезпечити їх активну й вільну мовленнєву діяльність у сфері професійного та ділового спілкування, а також у сфері особистого, побутового та культурно-політичного життя в соціумі лінгвоносіїв.

Для досягнення проміжного (середнього – B1, B2) чи просунутого (C1, C2) рівня реципієнтови-іноземцеві, що успішно засвоїв пропедевтичний курс на підготовчому відділенні та оперує потрібними для базового рівня вміннями, необхідно продовжувати здобувати відповідні знання та практичні навички, відображені у “Навчальному мінімумі з української мови для іноземців”, зміст та структура якого репрезентується трьома необхідними складовими: мовною, комунікативно-поняттєвою та лексико-тематичною [5, с. 4]. Оволодіння ними забезпечує як об’єктивний рівень знання мови, якого можна досягти, засвоївши градуїований за етапами навчальний матеріал, так і суб’єктивний – рівень конкретного мовця, який може бути різним у межах кожного з об’єктивних рівнів: “для початкового рівня – нульова, слабка, задовільна, добра мовна підготовка; для середнього й просунутого рівнів – усі, крім нульової” [5, с. 4].

Усі компоненти навчального мінімуму повинні органічно поєднуватися: забезпечувати не тільки теоретичні знання мови, її системно-структурних і частково функціональних характеристик (мовний мінімум), а й уреальнювати більшою мірою комунікативний аспект навчання, спрямований на вироблення навичок мовлення в найтипівіших побутових ситуаціях (комунікативно-поняттєвий та лексико-тематичний мінімуми). Тільки тоді буде досягнута основна мета викладання – “зробити учнів компетентними і досвідченими в тому, що стосується мови” [2, с. VIII].

Матеріал комунікативно-поняттєвого мінімуму систематизовано з урахуванням комунікативних завдань мовлення, що забезпечує розвиток і реалізацію особливих комунікативних мовленнєвих компетенцій, що використовуються в міру необхідності у різних контекстах залежно від відповідних умов та потреб для здійснення тих чи інших видів мовленнєвої діяльності, до яких належать продукція, сприйняття, декодування текстів, пов’язаними з певним контекстом та відповідною сферою життєдіяльності.

Один із підрозділів зазначеного мінімуму відповідає за вираження комунікативних намірів реципієнта, які передбачають:

- повідомлення інформації;
- запит інформації;
- вираження констатації;
- вираження заперечення;
- передача чужої мови; непряма мова;
- вираження волевиявлення;
- вираження модальних характеристик;
- вираження інтелектуального ставлення оцінного характеру;
- вираження емоційного ставлення до осіб, предметів, подій, дій

тощо.

Детальніше зупинимось на способах формування такого комунікативного наміру, як передача чужої мови. З цією метою використаємо дидактичний матеріал з робочого зошита “Українська мова як іноземна” (Н. Куйловська, У. Соловій), укладеного для іноземних студентів вищих навчальних закладів нефілологічного профілю III–IV рівнів акредитації, що успішно засвоїли пропедевтичний курс із вивчення української мови як іноземної на підготовчому відділенні.

Чужа мова – це мова іншої особи (не автора й не мовця), включена в авторський текст. Існує кілька способів її передачі: прямою мовою, зокрема діалогом, непрямою мовою, цитатою, невласне прямою мовою тощо. Спосіб передачі чужої мови залежить від багатьох чинників, таких, як жанрова належність тексту, його загальна стилістична спрямованість, поінформованість автора тексту, тобто здатність чи нездатність точно, дослівно відтворити слова іншої особи тощо.

Основним способом реалізації інформативної комунікації вважається тільки групова бесіда з доволі ґрунтовними монологічними традиціями, проте з домінуванням у цілому діалогічної форми спілкування. Тому вправи, створені на матеріалі діалогів, репрезентують не стільки типову діалогічну пару, обмежену структурою “питання – відповідь”, скільки більш актуальні діалогічно-функціональні єдності: питання – відповідь + контрзапитання; питання – відповідь + додатковий вислів; констатація – зустрічна констатація тощо.

Діалог – процес мовленнєвої взаємодії двох учасників спілкування, у межах якого кожен виступає як слухачем, так і мовцем. У цьому випадку спілкування здійснюється трьома способами: інформаційним (вербальний обмін думками, ідеями, словесна репрезентація інтересів, почуттів тощо), інтерактивним (взаємодія під час спілкування) і перцептивним (сприйняття і розуміння людини людиною).

Проаналізуймо вправи, що формують здатність іноземних реципієнтів виражати комунікативні наміри передачі чужого мовлення, укладені на основі діалогу.

Вправа 1. Послухайте, як викладач читає діалог. Прочитайте його самостійно, а потім із другом. Із шести й більше реплік складіть власний діалог на тему “Знайомство”.

- Привіт! Як тебе звати?
- Мене звати Маґдалена.
- Вітаю, Маґдалено. Радий з тобою познайомитись. Ти звідки?
- Я – з Польщі.
- А звідки твоя подруга?
- Вона – з України.

Вправа 2. Прослухайте діалог. Прочитайте його в парі. За зразком складіть і розіграйте своєрідний діалог-загадку, описучи зовнішність свого одногрупника, не називаючи його імені. Відгадайте, хто це.

- Домініко, коли ти пішла на перерву, тебе шукав якийсь хлопець.
- Як його звать?
- Він не назвався, але, здається, це був іноземець.
- А як він виглядав?
- Невисокого зросту, стрункий, з довгим до плечей прямим волоссям.
- Блондин з блакитними очима?
- Ні, кароокий брюнет.
- А-а-а-а! Здається, я знаю, хто це! У нього було веселе, веснянкувате обличчя й кирпатий ніс!
- Ні! Пригадую, він мав миловидне, спокійне лице з прямим носом та

ямками на щоках.

– Хто ж це міг бути? Можливо, він розмовляв російською мовою?

– Ні, він спілкувався зі мною українською з ледь помітним акцентом і сказав, що прийде на наступній перерві.

Вправа 3. Запитайте свого друга / подругу: “Що ти зазвичай робиш спочатку?”. Запишіть запитання й відповіді.

Р а з о к : Зазвичай спочатку я ..., а потім

1. Чистити зуби / одягатися.

2. Вмиватися / пити каву.

3. Снідати / чистити зуби.

4. Одягатися / розчісуватися.

5. Мити руки / обідати.

6. Готуватися до занять / дивитися телевізор.

7. Готувати вечерю / готуватися до занять.

Вправа 4. Поставете у правильну послідовність репліки діалогу.

Алі: Візьміть 10 гривень.

Продавець: Тоді вдячна вам за покупку, приходьте до нас ще!

Алі: Скільки коштує кілограм полуниць?

Алі: Добрий день!

Продавець: Ось ціна – 16 гривень за кілограм.

Продавець: Добрий день, що вас цікавить?

Алі: Дякую, ні.

Продавець: Це буде коштувати 8 гривень.

Алі: Тоді зважте мені півкілограма, будь ласка.

Продавець: На жаль, вишень немає. Але є соковиті, смачні полуниці.

Алі: У вас є вишні?

Продавець: Ваша решта 2 гривні. Може, ще чогось бажаєте?

Вправа 5. Доповніть діалог словами та словосполученнями з довідки.

– Дайте, будь ласка, _____ квитки до Львова на _____.

– Вам купейний, плацкартний чи загальний?

– Будь ласка, _____ купейні. І, якщо можна, _____ нижні місця і _____ верхні. Їде мама з _____ маленькими дітьми.

– Почекайте хвилинку. Вільні місця є, але, на жаль, могу запропонувати вам _____ верхні і _____ нижні.

– Ну, що ж, давайте!

– З вас _____ та _____. Візьміть ваші квиточки. Поїзд № _____, відправляється _____ об _____.

_____ з платформи № _____.

– Дякую! Доброго вам дня!

Для довідок: три, одинадцять, сорок, два, два, одне, одне, двома, п'ятдесят гривень, сімдесят п'ять копійок, одинадцятій годині, сорок хвилин, двісті тридцять чотири, сьомого травня, три, вісім.

Вправа 6. Доповніть діалог необхідною інформацією. Підготуйтеся до усного відтворення діалогу в парі. Дайте йому назву.

Адміністратор: Готель “Надія”, чим я могу вам допомогти?

Наукові записки

Клієнт: Добрий день! У вас є вільні номери на липень?

Адміністратор: Для скількох осіб?

Клієнт:

Адміністратор: Один двомісний номер чи два окремі одномісні номери?

Клієнт:

Адміністратор: Два окремі ліжка чи одне двоспальне?

Клієнт:

Адміністратор: Коли ви плануєте приїхати?

Клієнт:

Адміністратор: На який час ви бажаєте замовити номер?

Клієнт:

Адміністратор: Так, у нас є вільна кімната, яка вам потрібна.

Клієнт:

Адміністратор: Проживання у номері за добу коштує 450 грн. У ціну входить вартість сніданку.

Клієнт:

Адміністратор: Звичайно, назвіть ваше ім'я та прізвище й номер кредитної картки.

Вправа 7. Прослухайте діалог. Прочитайте його з другом. Випишіть у зошит і вивчіть назви українських сувенірів.

Міхал: Привіт, Ірино! Давно тебе не бачив! Як у тебе справи?

Ірина: Привіт! У мене все гаразд! А що нового в тебе?

Міхал: Добре, що я тебе зустрів! Через два дні я їду додому. Порадь, будь ласка, що б я міг купити в подарунок для своїх батьків та моєї дівчини.

Ірина: А що б ти саме хотів подарувати?

Міхал: Думаю, щось дуже українське – таке, чого в Польщі не зустрінеш.

Ірина: Тоді завітай у крамницю “Українські сувеніри”, що на площі Толстого. Там великий вибір подарунків у національному стилі: одягу, вишиванок, скатертин, рушників, вовняних килимів ручної роботи, глиняного та керамічного посуду, писанок.

Міхал: Моя дівчина збирає ляльки з різних куточків світу. Я б хотів поповнити її колекцію.

Ірина: У цьому магазині ти зможеш знайти ще й керамічні фігурки, вишиті сумочки, наплічники ручної роботи та ляльки-мотанки.

Міхал: Дякую за пораду. Завтра ж обов'язково відвідаю цю крамницю.

Вправа 8. Складіть та запишіть власний діалог “Міхал у крамниці українських сувенірів”. Використайте фрази з довідки. Відтворіть діалог усно.

Для довідок: роздивитися; виставлено у вітринах; купити український сувенір на згадку; ручна робота; вироблено з дерева (глини, шкіри); радити (пропонувати) купити; не вистачати грошей; мати рацію; скільки коштувати.

Вправа 9. Виправте недоречності в наведених діалогах.

Діалог 1. “Алло!” – “Добрий день!” – “А хто це?” – “Це номер 222-22-22?” – “А який вам треба?”

Діалог 2. “Алло!” – “З ким я розмовляю?” – “А хто вам треба?”

Діалог 3. “Алло!” – “Добрий день! Чи можна покликати до телефона Андрія?” – “А хто його питає?”

Вправа 10. Прочитайте діалог. Перекажіть його від 3 особи однини, скориставшись конструкціями “ЗАПИТАВ / СКАЗАВ / ВІДПОВІВ, ЩО ...”.

Читач: Я хочу записатися у вашу бібліотеку. Скажіть, будь ласка, що для цього потрібно.

Бібліотекар: Ви маєте мати паспорт або студентський квиток. Після того, як заповните картку читача, ви отримаєте читацький квиток.

Читач: Я хотів би знати номер телефону вашої бібліотеки.

Бібліотекар: Звичайно! Номери телефонів указані в читацькому квитку.

Читач: А можна замовити літературу телефоном?

Бібліотекар: Так, наша бібліотека приймає замовлення книг телефоном. Таким чином можна продовжити і термін користування книгами.

Запропоновані як ілюстративний матеріал вправи-діалоги поряд з належним рівнем мовних навичок (вимовою звуків, основними принципами українського наголошування; правильним використанням відповідних граматичних форм; створенням словосполучень і речень відповідно до основних способів підрядного і сурядного зв'язку тощо) передбачають наявність у студентів знань лексичного мінімуму відповідно до певного тематичного блоку, наприклад: “Знайомство”, “Опис зовнішності людини. Частини тіла. Характеристика обличчя, постави”, “Риси характеру людини. Характер і емоції”, “Харчові продукти, овочі, фрукти, солодощі, напої. У продуктовому магазині. Діалог між продавцем і покупцем”, “Побут, дім. Мій типовий день”, “Місто. Київ – столиця України. Вибераємо сувеніри”, “Подорожі. Засоби громадського транспорту. Куди поїхати на відпочинок? Бронювання готельного номера”, “Мистецтво спілкування. Діловий телефонний етикет. Сетикет у діловому спілкуванні. Правила написання листа”, “У бібліотеці. У книгарні. Що таке книга?” тощо і розвивають активну й вільну мовленнєву діяльність у сфері особистого, побутового та культурно-політичного життя в соціумі лінгвосоціуму.

Тісне поєднання в завданнях такого типу всіх трьох складових навчального мінімуму (мовної, комунікативно-поняттєвої, лексико-тематичної) забезпечує формування комунікативної мовленнєвої компетенції як сукупності знань, умінь та навичок, які забезпечують індивідам можливість діяти, застосовуючи специфічні лінгвістичні засоби; як системи, що передбачає наявність лінгвістичного, соціолінгвістичного та прагматичного компонентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голянич М. І. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / [Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О.] ; за ре. М. І. Голянич. – Івано-Франківськ : Сімик, 2011. – 272 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / науковий редактор українського видання, доктор педагогічних наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Куйловська Н. Л. Українська мова як іноземна (основний курс) : Робочий зошит для студентів факультету підготовки іноземних громадян (I курс, модуль №1, модуль №2, спеціальність “Лікувальна справа”) / Н. Л. Куйловська, У. В. Соловій. – Івано-Франківськ : ІФНМУ, 2013. – 152 с.
4. Лінгвістичний аналіз тексту : словник термінів / [Голянич М. І., Іванишин Р. Я., Ріжко Р. Л., Стефурак Р. І.] ; за ред. М. І. Голянич. – Івано-Франківськ : Сімик, 2012. – 392 с.
5. Навчальні мінімуми з української і російської мов для іноземців / укл. Н. Ф. Зайченко, С. А. Воробйова. – К. : ІСДО, 1995. – 200 с.
6. Hartmut Aufderstraße, Heiko Bock, Mechthild Gerdes, Jutta Müller and Helmut Müller. Lehrwerk für Deutsch als Fremdsprache. Kursbuch. – Max Hueber Verlag, 1998. – 240 s.
7. Hartmut Aufderstraße, Heiko Bock, Karl-Heinz Eisfeld, Hanni Holthaus, Jutta Müller, Uthild Schütze-Nöhmkе. Lehrwerk für Deutsch als Fremdsprache. Arbeitsbuch. – Max Hueber Verlag, 2000. – 220 s.

УДК 373.3.016:78

Т. М. Турчин,

доктор педагогічних наук, професор
(Чернігівський національний
педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка)

**МЕТОДИЧНА МОДЕЛЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОЧАТКОВОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ
В УКРАЇНІ**

Істотні соціальні, економічні, культурні зміни, що характеризують нині розвиток України, зумовлюють необхідність осучаснення системи освіти. Попри суттєві зрушення реалії освітянського життя свідчать про певні його недоліки, зокрема, такі, як надання переваги технократичним способам мислення в навчанні, що призводить до гіпертрофованого раціоналізму у світосприйманні дітей; перевага становленню їх прагматичних потреб за рахунок духовних, недооцінка емоційно-естетичних важелів формування особистості учнів. Музична освіта як складова загальної покликана протидіяти цим негативним тенденціям. Сучасні умови розвитку суспільства, зокрема успіх музичного шоу-бізнесу в нашій країні, що сформував не тільки “смаки”, але й стійке небажання дітей взагалі помічати всю сукупність мистецького багатства, накопиченого людством у ході багатоміліардної історії, з одного боку, а з іншого – об’єктивна виховна і розвивальна значущість